অধ্যায় ১৩ ঃ জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু শৈক্ষিক বিকাশ

অধ্যায় গাঁথনি

১৩.১ উদ্দেশ্য

১৩.২ পৰিচয়

১৩.৩ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ অর্থ

১৩.৩.১ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্রকৃতি

১৩.৩.২ ভাৰতত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ কাৰণসমূহ

১৩.৪ জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষা

১৩.৫ জনসংখ্যা বৃদ্ধিত প্রাপ্ত বয়স্ক শিক্ষাৰ প্রভাৱ

১৩.৬ জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু বৃত্তীয় শিক্ষা

১৩.৭ জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু অগতানুগতিক শিক্ষাৰ সম্পর্ক

১৩.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১৩.৯ অধিক জানিবলৈ

১৩.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১৩.১১ আৰ্হি প্রশ্ন

১৩.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি -

- জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ অর্থ বর্ণনা কৰিব পাৰিব
- জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ আৰু গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষাৰ মাজৰ সম্পর্ক বর্ণনা কৰিব পাৰিব
- জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ওপৰত প্রাপ্তবয়স্ক শিক্ষাৰ প্রভাৱ সম্পর্কে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু অগতানুগতিক শিক্ষাৰ সম্পর্ক বর্ণনা কৰিব পাৰিব।

১৩.২ পৰিচয়

মানুহৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে এক অবিৰত প্রক্রিয়া আৰু যোৱা ১০ হাজাৰ বছৰত পৃথিৱীৰ জনসংখ্যা প্রায় ৪.৫ বিলিয়ন হৈছে আৰু যোৱা কেইটামান শতিকাত এই বৃদ্ধিৰ হাৰ যথেষ্ট বৃদ্ধি পাইছে। ৰাষ্ট্রসংঘৰ অনুমান মতে বর্তমান জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ বছৰি প্রায় ২.৫%। এই বৃদ্ধিৰ অনুপাত দিনে দিনে বাঢ়ি গৈ আছে। প্রত্যেক ৩০ চেকেণ্ডত প্রায় ১১৭ টা শিশুৰ জন্ম হয় আৰু প্রায় ৪৬ গৰাকী লোক মৰে, গতিকে ৭১ জন নতুন বাসিন্দা হয়। ইয়াৰ অর্থ হৈছে প্রত্যেক দিনে ২,০০,০০০ কৈ বেছি লোকে ভোগ কৰে বা বছৰত ৭৫ মিলিয়ন হয়। ১৯২১ চনৰ পৰাই ভাৰতৰ জনসংখ্যা অতি দ্রুত গতিত বৃদ্ধি পাই আহিছে। ৰাষ্ট্রসংঘৰ তথ্য মতে ২০১৯

চনৰ মাজভাগত ভাৰতৰ জনসংখ্যা প্ৰায় ১৩৬.৬৫ কোটি। যদি বৰ্তমান নিচিনাকৈ ভাৰতৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ধাৰা প্ৰচলিত হৈ থাকে, তেন্তে ২০৪৫ চনত চীনতকৈ ভাৰতৰ জনসংখ্যা বেছি হৈ পৃথিৱীৰ ভিতৰতে অধিক জনসংখ্যাৰ দেশ স্বৰূপে পৰিগণিত হ'ব। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰভাৱ দেশৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা, অৰ্থনৈতিক বিকাশ, নিয়োগৰ সুবিধা আৰু সামগ্ৰিকভাৱে গোটেই দেশৰ পৰিৱেশৰ ওপৰতে পৰে। বিভিন্ন অধ্যয়ণৰ পৰা এইটো প্ৰমাণিত হৈছে যে পৰিয়ালৰ আকাৰ আৰু জন্মৰ হাৰৰ ওপৰত শিক্ষাই প্ৰত্যক্ষ প্ৰভাৱ পেলায়।

এই অধ্যায়টিত আমি জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষাত তাৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিম। তাৰোপৰি, এই অধ্যায়টোত আমি জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষাৰ সৈতে তাৰ সম্পৰ্ক, বৃত্তীয় আৰু অগতানুগতিক শিক্ষাৰ সৈতে সম্পৰ্কৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

১৩.৩ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ অৰ্থ

সাধাৰণতে, জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে কোনো বিশেষ এখন দেশ বা ঠাইত জনসংখ্যা বৃদ্ধি পোৱা। কেনেকৈ সময়ৰ লগে লগে ব্যক্তিৰ সংখ্যা বৃদ্ধি হয় বা কমি যায়। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰধান দিশ হৈছে তিনিটা— সেইকেইটা হৈছে জন্ম দিয়া ক্ষমতা, মৃত্যু আৰু প্ৰব্ৰজন। জনসংখ্যা প্ৰধানকৈ জন্মৰ হাৰতকৈ মৃত্যুৰ হাৰ কমাবলৈ নিৰ্ণয় কৰা হয়। দ্ৰুত হাৰত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰধান কাৰক হৈছে জন্মৰ হাৰ আৰু মৃত্যুৰ হাৰৰ মাজত থকা পাৰ্থক্য। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ উচ্চ হাৰে প্ৰাকৃতিক সম্পদ, খাদ্য যোগান, ইন্ধন যোগান, নিযোগ, পানী নাটনি, বাসস্থান আদিত প্ৰভাৱ পেলায়। জনসংখ্যা বৃদ্ধিয়ে জীৱন ধাৰণৰ মানণ্ডৰ ওপৰতো প্ৰভাৱ পেলায়। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ অৰ্থ হৈছে এটা নিদিষ্ট সময়ত এক নিদিষ্ট স্থানত হোৱা মানুহৰ সংখ্যা। জনসংখ্যাই কোনো অঞ্চলৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধি বা হ্ৰাসক নিৰ্দেশ কৰে যেনেকৈ সময়ৰ লগে লগে পৃথিৱীৰ জনসংখ্যা ১৮০০ চনৰ পৰা ২০১১ চনলৈ ১ বিলিয়ন পৰা ৭ বিলিয়ন হয়। **এল. বি. জনচনৰ** মতে "জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত যেতিয়ালৈকে সমতা আনিব পৰা নেযায়, তেতিয়ালৈকে ভোকাতুৰ পৃথিৱীক খুৱাব পৰা নেযাব।" প্ৰত্যেক গৰাকী পুৰুষ আৰু মহিলাই জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত স্থিৰ সিদ্ধান্ত ল'ব লাগিব। দ্ৰুত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে মৃত্যুৰ হাৰ হ্ৰাস পোৱা।

১৩.৩.১ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰকৃতি

- জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে সামাজিক সমস্যা।
- জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে জলবায়ু পৰিবৰ্তনৰ সমস্যা।
- ই হৈছে খাদ্য সুৰক্ষাৰ সমস্যা।
- ই হৈছে মতবিৰোধ সমস্যা।
- জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে লিংগ বিষয়ক সমস্যা।
- ই হৈছে অৰ্থনৈতিক সমস্যা।

- জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে স্বাস্থ্যৰ সমস্যা।
- ই হৈছে বিকাশমূলক সমস্যা।

১৩.৩.২ ভাৰতৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ কাৰণসমূহ

- জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ এক প্ৰধান কাৰণ হৈছে মৃত্যুৰ হাৰ হ্ৰাস হোৱা। আধুনিক স্বাস্থ্য আৰু ঔষধৰ আৱিস্কাৰে মৃত্যুৰ হাৰ হ্ৰাস কৰি পেলাইছে। স্বাস্থ্য সেৱাৰো যথেষ্ট উন্নতি হৈছে। বিভিন্ন মহামাৰী আৰু বেমাৰবোৰ নিয়ন্ত্ৰিত হৈছে। এই সকলোবোৰ সম্ভৱ হৈছে চৰকাৰে জনসাধাৰণৰ স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত গ্ৰহণ কৰা বিভিন্ন ধৰণৰ পদক্ষেপৰ বাবে। আনহাতে একেৰাহে হোৱা জন্মৰ হাৰে ভাৰতৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিত অৱিহণা যোগাইছে।
- আমাৰ দেশত মানুহৰ প্ৰব্ৰজনে জনসংখ্যা বৃদ্ধিত প্ৰভাৱ পেলায়। বহুত মানুহ গাঁৱৰ পৰা নগৰলৈ প্ৰব্ৰজন কৰে আৰু ওচৰৰ দেশবোৰৰ পৰা ভাৰতলৈ বহুতো লোকৰ প্ৰব্ৰজন ঘটে। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে চহৰ অঞ্চলত অতিৰিক্ত জনসংখ্যা বৃদ্ধি পায়। এনে বৰ্ধিত জনসংখ্যাই সম্পদৰ নাটনি, নিম্নমানৰ জীৱন ধাৰণ আৰু সামাজিক বিসংগতি সৃষ্টি কৰে।
- জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ অন্য কাৰণ হৈছে দাৰিদ্ৰতা আৰু অশিক্ষিত। ভাৰতত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ কাৰণ আৰু প্ৰভাৱ দুয়োটাই হৈছে দাৰিদ্ৰতাৰ। দুখীয়া মানুহৰ ডাঙৰ পৰিয়াল এটাত শিশুসকলৰ ঘৰৰ বাবে আয় কৰিবলৈ পঠিওৱা হয়। ২০১১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি ভাৰতৰ শিক্ষিতৰ হাৰ ৭৪.০৪% ইয়াৰে পুৰুষ শিক্ষিতৰ হাৰ ৮২.১৪% আৰু মহিলা শিক্ষিতৰ হাৰ ৬৫.৪৬%, যিবোৰ পৃথিৱীৰ বিভিন্ন দেশৰ তুলনাত যথেষ্ট কম। এইটো লক্ষ্য কৰা হৈছে যে যিবোৰ ৰাজ্যত মহিলা শিক্ষিত হাৰ বেছি তেনেবোৰ ৰাজ্যত জন্মৰ হাৰ বেছি।
- ভাৰতৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ আন এক কাৰণ হৈছে বাল্য বিবাহ। যদিও ছোৱালীৰ ক্ষেত্ৰত ১৮ বছৰ আৰু ল'ৰাৰ ক্ষেত্ৰত ২১ বছৰ চৰকাৰীভাৱে গৃহীত বিবাহ যোগ্য বয়স, তথাপিও গাওঁ অঞ্চলৰ ছোৱালীবোৰে ১৫-২০ বছৰ বয়সতে বিয়াত বহে আৰু ইয়াৰ ফলত জন্ম দিয়াৰ ক্ষমতাৰ বয়স বৃদ্ধি পায়।
- বিবাহিত লোকসকলৰ মাজত পৰিয়াল পৰিকল্পনা ক্ষেত্ৰত সচেতনতাৰ অভাৱ দেখা যায়। বৰ্তমানেও অশিক্ষিত লোকসকলে পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ পদ্ধতিৰ বিষয়ে জ্ঞাত নহয়। গাওঁ অঞ্চল আৰু নগৰৰ দুখীয়া মানুহখিনিৰ মাজত থকা পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ অভাৱে হৈছে উচ্চ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ কাৰণ।
- বিভিন্ন গৱেষণাৰ পৰা পোৱা গৈছে যে বেছিভাগ ভাৰতীয় পুৰুষ মহিলাই ছোৱালীতকৈ বেছি ল'ৰাহে বিচাৰে। ল'ৰা জন্ম দিয়াৰ আশাতে বহুতো পৰিয়ালে

অধিক সন্তান জন্ম দিয়ে।

- সাংস্কৃতিক কাৰকবোৰে পৰিয়ালৰ আকাৰত প্ৰভাৱ পেলায় আৰু এনেদৰে জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰত প্ৰভাৱ পেলায়। সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰত, পৰিকল্পনাৰ ওপৰত ধৰ্মই প্ৰভাৱ পেলায়। বহুতো ধৰ্মই বৃহৎ পৰিয়ালৰ ধাৰণাক সমৰ্থন কৰে আৰু কৃত্ৰিমভাৱে জনসংখ্যা নিয়ন্ত্ৰণৰ ক্ষেত্ৰত কঠোৰ মনোভাৱ পোষণ কৰে। অন্য কিছুমান সামগ্ৰিক সাংস্কৃতিক কাৰকসমূহ যেনে- শিক্ষাৰ সীমাবদ্ধতা আৰু মহিলাৰ নিয়োগৰ সুবিধা এনেবোৰ দিশত ক'বলৈ হ'লে মহিলাৰ শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত মানুহৰ মনোভাৱ ইতিবাচক নহয়। যেতিয়া মহিলাসকল শিক্ষিত হ'ব আৰু অৰ্থনৈতিক নিৰাপত্তা লাভ কৰিব, তেতিয়া তেওঁলোকে নিশ্চিতভাৱে পৰিয়ালৰ আকাৰ সৰু কৰাৰ ক্ষেত্ৰত উপযুক্ত সিদ্ধান্ত ল'ব পাৰিব।

১৩.৪ জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষা

গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষাই মানুহৰ গুণাৱলী আৰু দক্ষতাৰ বিকাশ সাধন কৰি উপযুক্ত গুণৰাশিৰে সমাজৰ এগৰাকী সমৰ্থবান ব্যক্তি স্বৰূপে গঢ়ি তোলে। গুণগত শিক্ষাৰ দ্বাৰা সমাজ আৰু সম্প্ৰদায় বিকাশ হয়। জনসংখ্যা বৃদ্ধি হ্ৰাস কৰাৰ এটা শক্তিশালী আহিলা হৈছে শিক্ষা। অশিক্ষিত পিতৃ-মাতৃয়ে অধিক সন্তান জন্ম দিয়ে। গুণমাণ বিশিষ্ট শিক্ষাই জন্মৰ হাৰ নিম্নগামী আৰু জনসংখা হ্ৰাস কৰে। শিক্ষিত মহিলাৰ পৰিয়ালত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ ক্ষমতা থাকে, যিটো জনসংখ্যা বৃদ্ধিত প্ৰভাৱ পেলায়। শিক্ষাৰ দ্বাৰা আমি জনসংখ্যা সৈতে জড়িত কিছুমান অন্ধবিশ্বাস, সামাজিক ৰীতি-নীতি, পৰম্পৰা আদি আঁতৰ কৰিব পাৰো। গৱেষণাৰ পৰা পোৱা গৈছে যে মহিলাই উপযুক্তভাৱে শিক্ষা লাভ কৰাৰ উপায় গ্ৰহণ কৰিলে। সেই শিক্ষিত পৰিয়ালত সন্তানৰ সংখ্যা কম হয়। সৰু পৰিয়ালে গুণবিশিষ্ট শিক্ষা প্ৰদান কৰিব পাৰে আৰু শিশুসকলৰ উপযুক্ত সুবিধা প্ৰদান কৰিব পাৰে। ভাৰতৰ দ্ৰুত গতিত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ফলস্বৰূপে শিক্ষা মূল্যবান হৈ পৰিছে সেইবাবে সাধাৰণ মানুহে গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষা লাভ কৰাটো কঠিন হৈ পৰিছে। সঘনাই বৃদ্ধি হোৱা জনসংখ্যাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰী অনুশাসন হীনতা, গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষা, অপচয় আৰু অনুন্নয়ণ আদিত প্ৰভাৱ পেলাইছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ জনসংখ্যা বৃদ্ধি বুলিলে কি বুজে?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ গুণমাণ বিশিষ্ট শিক্ষাৰ অৰ্থ কি?

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰকৃতি উল্লেখ কৰক।

.....

.....

১৩.৫ জনসংখ্যা বৃদ্ধিত প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষাৰ প্ৰভাৱ

প্ৰাপ্ত বয়স্ক শিক্ষা হৈছে এক অনুশীলন য'ত প্ৰাপ্তবয়স্ক সকলক পদ্ধতিগতভাৱে আত্ম শিক্ষাৰ কাৰ্যৱলী নিয়োগ কৰা হয় যাৰ দ্বাৰা তেওঁলোকে জ্ঞান, দক্ষতা, মনোভাৱ বা মূল্যবোধৰ ক্ষেত্ৰত নতুন জ্ঞান আহৰণ কৰিব পাৰে। এই শিক্ষাৰ লক্ষ্য হৈছে আত্মবিশ্বাস আৰু আত্মনিৰ্ভৰশীল কৰি তোলা। সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ বাবেও প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষা প্ৰয়োজনীয়। প্ৰাপ্ত বয়স্ক শিক্ষাৰ জৰিয়তে বিবাহিত দম্পতিসকলে সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণা, পৰিয়ালৰ সদস্য সংখ্যা হ্ৰাস কৰাৰ উপকাৰিতা, মাতৃ আৰু শিশুৰ স্বাস্থ্য, তেওঁলোকৰ পৰিয়ালবোৰৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশ, সন্তানৰ বাবে উপযুক্ত শিক্ষা আৰু উন্নত জীৱন ধাৰণ আদিৰ বিষয়ে জানিব পাৰে। প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষাই জন্মধাৰণৰ ক্ষেত্ৰত থকা অন্ধবিশ্বাস আৰু ধাৰণা হ্ৰাস কাৰে। ভাৰত চৰকাৰে ১৯৭৮ চনত ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষা কাৰ্যসূচী ঘোষণা কৰিছিল। এই কাৰ্যসূচীৰ লক্ষ্য আছিল অশিক্ষিত লোকসকলক পাঁচ বছৰ সময়ৰ ভিতৰত শিক্ষিত কৰি তোলা। আকৌ ৰাষ্ট্ৰীয় স্বাক্ষৰতা অভিযানৰ কেৱল স্বাক্ষৰতাৰ বিস্তাৰৰ বাবে ঘোষণা কৰা হোৱা নাছিল, ইয়াৰ জৰিয়তে পৰিয়াল কল্যাণ, টীকাকৰণ, শিশু আৰু মাতৃৰ স্বাস্থ্যৰ সুৰক্ষা, পৰিৱেশ সুৰক্ষা ইত্যাদিও কৰা হৈছিল। স্বাক্ষৰতাই ব্যক্তি এজনক যুক্তিযুক্তভাৱে চিন্তা কৰা আৰু নিজৰ দায়িত্ব সম্পৰ্কে সচেতন কৰি তোলে। প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষাৰ এক ডাঙৰ সফলতা হৈছে ছোৱালীৰ শিক্ষা আৰু মহিলা সৱলীকৰণ যাৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত দীৰ্ঘদিনীয়া প্ৰভাৱ থাকে। এনেদৰে প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষাই এখন দেশৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে।

১৩.৬ জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু বৃত্তীয় শিক্ষা

বৃত্তীয় শিক্ষাই মানুহক উপযুক্ত সংস্থাপনৰ প্ৰশিক্ষণ, চাকৰিৰ চৰ্ত পূৰণৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়ে, এহাতে সুবিধা আৰু বিশেষ সুবিধাসমূহ আনহাতে ব্যক্তিৰ সমৰ্থসমূহ প্ৰৱণতা, শাৰীৰিক আৰু আৱেগিক দিশসমূহবো প্ৰশিক্ষণ দিয়ে। যদি এখন দেশৰ জনসংখ্যা দ্ৰুত গতিত বাঢ়ি থাকে তেতিয়া তাত নিবনুৱা সমস্যাই দেখা দিয়ে। নিয়োগৰ সুবিধা আৰু অৰ্থনীতি দুয়োটাৰ মাজত আন্তঃসম্পৰ্ক আছে। দ্ৰুত গতিত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ফলত, উঠি অহা চামে নিয়োগৰ সুবিধা নেপায়। বৃত্তীয় শিক্ষাই নতুন প্ৰজন্মক আত্ম নিয়োগ আৰু পেছা নিৰ্বাচনত সহায় কৰে। বৰ্তমান ভাৰত চৰকাৰে বৃত্তীয় শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন ধৰণৰ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে। ইয়াৰ দ্বাৰা দেশৰ

ভৱিষ্যত বিকাশত সহায় হ'ব। আনুষ্ঠানিক শিক্ষা ব্যৱস্থাত বৃত্তীয় শিক্ষাৰ বাবে সুবিধা আছে। ইয়াৰ জৰিয়তে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল আত্মনিৰ্ভৰশীল হ'ব পাৰে আৰু আৰ্থিক ক্ষেত্ৰত পৰিয়ালক সহায় কৰিব পাৰে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষা কি?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষা আৰু জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ মাজত কিবা সম্পৰ্ক আছেনে?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ বৃত্তীয় শিক্ষাৰ সংজ্ঞা দিয়ক।

.....

.....

১৩.৭ জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু অগতানুগতিক শিক্ষাৰ সম্পৰ্ক

অগতানুগতিক শিক্ষা হৈছে আনুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ বিকল্প ব্যৱস্থা। ই শিক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত বহুতো সুবিধা প্ৰদান কৰে। এই প্ৰকাৰৰ শিক্ষা হৈছে নমনীয় আৰু কম খৰচী। ই বিদ্যালয় অৰ্ধসমাপ্ত কৰা, নতুনকৈ স্বাক্ষৰতা লাভ কৰা লোক, কৰ্মৰত ব্যক্তি আৰু সমাজৰ পিছপৰা লোকসকলৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰ কৰিব পাৰে। ই নিয়োগৰ ক্ষেত্ৰত সুবিধা প্ৰদান কৰে। ই শিক্ষণৰ এক সু-সংগঠিত কাৰ্যসূচী। অগতানুগতিক শিক্ষাৰ লক্ষ্য হৈছে অজ্ঞতা দূৰীকৰণ, সমাজৰ পৰা অন্ধবিশ্বাস আঁতৰোৱা, আৰু সমতাৰ, বিকাশ অৰ্থনৈতিক স্থিতি, বিশেষ প্ৰয়োজন আৰু সবলীকৰণ বঢ়োৱা। অগতানুগতিক শিক্ষাৰ অন্য এক গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ হৈছে ই মহিলা সৱলীকৰণত সহায় কৰে। মহিলাসকল তেওঁলোকৰ অধিকাৰ, দায়িত্ব, স্বাস্থ্য, শিশু যত্ন, কম সন্তানৰ সুবিধা আদিৰ প্ৰতি সজাগ হয়। এনেদৰে জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত অগতানুগতিক শিক্ষাই যথেষ্ট অৰিহনা আগবঢ়ায়। বৰ্তমান ভাৰত চৰকাৰে অগতানুতিক শিক্ষাৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত বলিষ্ঠ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে।

১৩.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে কোনো বিশেষ অঞ্চলৰ বিশেষ সময়ৰ ভিতৰত জনসংখ্যা বৃদ্ধি পোৱা। ইয়াৰ অর্থ হৈছে সময়ৰ লগে লগে ব্যক্তিৰ সংখ্যা বৃদ্ধি বা হ্রাস হোৱা।
- জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্রধান তিনিটা দিশ আছে, সেইকেইটা হৈছে জন্ম দিয়াৰ ক্ষমতা, মৃত্যু আৰু প্রব্রজন। উচ্চ হাৰত জনসংখ্যা বৃদ্ধিয়ে প্রাকৃতিক সম্পদ, খাদ্য যোগান, ইন্ধন যোগান, নিয়োগ, পানী নাটনি, বাসস্থান আদিত প্রভাৱ পেলায়।
- গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষাই জন্মৰ হাৰ নিম্নগামী কৰে আৰু জনসংখ্যা হ্রাস কৰে। শিক্ষিতা মহিলাসকলৰ পৰিয়ালত সিদ্ধান্ত গ্রহণ ক্ষমতা থাকে, যিয়ে জনসংখ্যা বৃদ্ধিত প্রভাৱ পেলায়। শিক্ষাৰ দ্বাৰা আমি জন্ম নিয়ন্ত্রণৰ সৈতে জড়িত কিছুমান অন্ধবিশ্বাস, ৰীতি-নীতি, সামাজিক পৰম্পৰা আঁতৰ কৰিব পাৰো।
- প্রাপ্ত বয়স্ক শিক্ষা হৈছে এক অনুশীলন য'ত প্রাপ্তবয়স্ক লোকসকলক পদ্ধতিগতভাৱে আত্ম শিক্ষাৰ কার্যাৱলীত লিপ্ত কৰা হয়— যাৰ দ্বাৰা তেওঁলোকে জ্ঞান, দক্ষতা, মনোভাৱ বা মূল্যবোধৰ ক্ষেত্রত নতুন জ্ঞান আহৰণ কৰিব পাৰে। প্রাপ্ত বয়স্ক শিক্ষাৰ জৰিয়তে বিবাহিত দম্পতিসকলে সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণা, পৰিয়ালৰ সদস্য সংখ্যা হ্রাস কৰাৰ উপকাৰিতা, মাতৃ আৰু শিশুৰ স্বাস্থ্য, তেওঁলোকৰ পৰিয়ালবোৰৰ অর্থনৈতিক বিকাশ, সন্তানৰ বাবে উপযুক্ত শিক্ষা আৰু উন্নত জীৱন-ধাৰণৰ বিষয়ে জানিব পাৰে।
- বৃত্তীয় শিক্ষাই মানুহক উপযুক্ত সংস্থাপনৰ প্রশিক্ষণ, চাকৰিৰ চর্ত পূৰণৰ প্রশিক্ষণ দিয়ে। এহাতে সুবিধা আৰু বিশেষ সুবিধাসমূহ আনহাতে ব্যক্তিৰ সামর্থসমূহ, প্রৱণতা, শাৰীৰিক আৰু আবেগিক দিশসমূহৰো প্রশিক্ষণ দিয়ে। দ্রুতগতিত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ফলত উঠি অহা চামে নিয়োগৰ সুবিধা নেপায়। বৃত্তীয় শিক্ষাই নতুন প্রজন্মক আত্ম নিয়োগ আৰু পেছা নির্বাচনত সহায় কৰে।
- অগতানুগতিক শিক্ষা হৈছে আনুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ বিকল্প ব্যৱস্থা। ই শিক্ষণৰ ক্ষেত্রত বহুতো সুবিধা প্রদান কৰে। ই বিদ্যালয় অর্ধ সমাপ্ত কৰা, নতুনকৈ স্বাক্ষৰতা লাভ কৰা লোক, কর্মৰত ব্যক্তি আৰু সমাজৰ পিছপৰা লোকসকলৰ প্রয়োজনীয়তা পূৰণ কৰিব পাৰে। অগতানুগতিক শিক্ষাৰ লক্ষ্য হৈছে অজ্ঞতা দূৰীকৰণ, সমাজৰ পৰা অন্ধবিশ্বাস আঁতৰোৱা আৰু সমতাৰ, বিকাশ অর্থনৈতিক স্থিতি, বিশেষ প্রয়োজন আৰু সৱলীকৰণ বঢ়োৱা।

১৩.৯ অধিক জানিবলৈ

১) Gupta P.K (2008), Population Education, Vinay Rakhaja, R.Lall Book Depot.

২) V. Krishnamacharyulu, School Management and System of Education, Neelkamal Publications Pvt. LTD.

৩) S.K. Nanda, Population Education, Published by DOABA HOUSE, Delhi-110006.

১৩.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে এখন বিশেষ দেশ বা ঠাইত ব্যক্তিৰ সংখ্যা বৃদ্ধি পোৱা। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰধান দিশ তিনিটা, সেইকেইটা হৈছে জন্ম দিয়া ক্ষমতা, মৃত্যু আৰু প্ৰব্ৰজন। এই শব্দটোৰ অৰ্থ হৈছে সময়ৰ লগে লগে ব্যক্তিৰ সংখ্যা বৃদ্ধি বা হ্ৰাস হোৱা।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষাই মানুহৰ গুণাৱলী আৰু দক্ষতাৰ বিকাশ সাধন কৰি উপযুক্ত গুণৰাশিৰে সমাজৰ এগৰাকী সামৰ্থৱান ব্যক্তি স্বৰূপে গঢ়ি তোলে। গুণমান বিশিষ্ট শিক্ষা হৈছে মানুহৰ অধিকাৰ আৰু মানুহৰ বস্তু।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰকৃতি হৈছে—

১) জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে এক প্ৰাকৃতিক সমস্যা,
২) জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে জলবায়ু পৰিৱৰ্তনৰ সমস্যা,
৩) ই হৈছে খাদ্য সুৰক্ষা সমস্যা,
৪) ই হৈছে মত-বিৰোধৰ সমস্যা,
৫) জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে লিংগ বিষয়ক সমস্যা,
৬) ই হৈছে অৰ্থনৈতিক সমস্যা,
৭) জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে স্বাস্থ্য সমস্যা আৰু
৮) ই হৈছে বিকাশমূলক সমস্যা।

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষা হৈছে এক অনুশীলন য'ত প্ৰাপ্তবয়স্ক সকলক পদ্ধতিগতভাৱে আত্ম শিক্ষাৰ কাৰ্যাৱলীত নিয়োগ কৰা হয়। যাৰদ্বাৰা তেওঁলোকে জ্ঞান, দক্ষতা, মনোভাৱ বা মূল্যবোধৰ ক্ষেত্ৰত নতুন জ্ঞান আহৰণ কৰিব পাৰে। এই শিক্ষাই আত্মবিশ্বাস আৰু